

IQTISODIY O‘SISHNI BARQARORLASHTIRISH UCHUN HUDUDIY EKOLOGIK BOSHQARUV MODEL

Muallif: Rashidbek Masharibov

OXU MM102-IQ25 guruh talabasi

Talim muassasi: Osiyo xalqaro universiteti

Ilmiy rahbar dots: Jumayeva Z Q

Annotatsiya

Mazkur maqolada iqtisodiy o‘rishni barqaror rivojlanish tamoyillari asosida ta‘minlashda hududiy ekologik boshqaruvning o‘rni va ahamiyati ilmiy jihatdan yoritilgan. Hududlarning tabiiy-resurs salohiyati, ekologik holati va iqtisodiy rivojlanish darajasi o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik tahlil qilinadi. Shuningdek, iqtisodiy manfaatlar va ekologik xavfsizlikni uyg‘unlashtirishga qaratilgan hududiy ekologik boshqaruv modeli taklif etiladi. Ushbu model hududlarda resurslardan oqilona foydalanish, ekologik muammolarni kamaytirish hamda uzoq muddatli barqaror iqtisodiy o‘rishni ta‘minlashga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: barqaror rivojlanish, iqtisodiy o‘rish, hududiy ekologik boshqaruv, ekologik xavfsizlik, tabiiy resurslar, yashil iqtisodiyot.

Kirish

Hozirgi davrda iqtisodiy rivojlanishni ta‘minlash masalasi atrof-muhitni muhofaza qilish muammolari bilan chambarchas bog‘liq holda namoyon bo‘lmoqda. Ko‘plab mamlakatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, iqtisodiy o‘rishga faqat ishlab chiqarish hajmini oshirish orqali erishish uzoq muddatda ekologik muammolarning kuchayishiga olib keladi. Bu esa tabiiy resurslarning tanazzulga uchrashi, ekologik muvozanatning buzilishi va aholi salomatligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Shu sababli zamonaviy iqtisodiy siyosatda barqaror rivojlanish konsepsiyasi muhim o‘rin egallaydi. Ushbu konsepsiya iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik omillarning uyg‘un rivojlanishini nazarda tutadi. Ayniqsa, hududiy darajada ekologik boshqaruvni to‘g‘ri tashkil etish iqtisodiy o‘rishni barqarorlashtirishda muhim vosita hisoblanadi.

Iqtisodiy o‘rish va ekologik barqarorlik o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik

Iqtisodiy o‘rish mamlakat yoki hududda ishlab chiqarish hajmining ortishi, bandlik darajasining oshishi va aholi turmush farovonligining yaxshilanishi bilan ifodalanadi. Biroq bu jarayon ekologik cheklovlar e‘tiborga olinmagan holda amalga oshirilsa, salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Masalan, sanoat chiqindilarining ko‘payishi, havo va suvning ifloslanishi, yer resurslarining degradatsiyasi iqtisodiy samaradorlikni pasaytiradi.

Ekologik barqarorlik esa tabiiy resurslardan foydalanishda ularning qayta tiklanish imkoniyatini saqlab qolishni anglatadi. Demak, iqtisodiy o'sish ekologik barqarorlik bilan uyg'unlashgandagina uzoq muddatli natijaga erishish mumkin. Bu jarayonda hududiy yondashuv muhim bo'lib, har bir hududning tabiiy-iqlim sharoiti va resurs salohiyati inobatga olinishi zarur.

Hududiy ekologik boshqaruvning mohiyati va asosiy vazifalari

Hududiy ekologik boshqaruv mahalliy darajada ekologik siyosatni amalga oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar tizimini ifodalaydi. Uning asosiy maqsadi iqtisodiy faoliyatning atrof-muhitga salbiy ta'sirini kamaytirish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlashdan iborat.

Hududiy ekologik boshqaruvning asosiy vazifalariga quyidagilar kiradi:

- hududning ekologik holatini doimiy monitoring qilish;
- tabiiy resurslardan samarali foydalanish mexanizmlarini joriy etish;
- ekologik xavfli faoliyat turlarini cheklash;
- yashil texnologiyalar va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash;
- aholi va tadbirkorlik subyektlarining ekologik mas'uliyatini oshirish.

Mazkur vazifalarning samarali amalga oshirilishi hududlarda barqaror iqtisodiy o'sish uchun zarur shart-sharoit yaratadi.

Iqtisodiy o'sishni barqarorlashtirish uchun hududiy ekologik boshqaruv modeli

Iqtisodiy o'sishni ekologik xavfsizlik bilan uyg'unlashtirish maqsadida quyidagi hududiy ekologik boshqaruv modeli taklif etiladi:

Kompleks ekologik-iqtisodiy tahlil – hududning tabiiy resurslari, ekologik holati va ishlab chiqarish salohiyatini baholash.

Strategik rejalashtirish – hududiy rivojlanish dasturlariga ekologik ustuvorliklarni kiritish.

Institutsional hamkorlik – mahalliy hokimiyat, xususiy sektor va jamoatchilik o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish.

Iqtisodiy rag'batlantirish – ekologik toza ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash va ifloslantiruvchi faoliyat uchun cheklovlar joriy etish.

Monitoring va nazorat tizimi – ekologik ko'rsatkichlar va iqtisodiy natijalarni muntazam baholab borish.

Mazkur model hududlarda ekologik xavfsizlikni ta'minlash bilan birga iqtisodiy o'sishning barqarorligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, iqtisodiy o'sishni barqarorlashtirish uchun hududiy ekologik boshqaruvni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Hududiy darajada ekologik omillarni hisobga olgan holda ishlab chiqilgan boshqaruv modeli tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, ekologik muammolarni kamaytirish va iqtisodiy

barqarorlikni ta'minlash imkonini beradi. Natijada iqtisodiy rivojlanish va atrof-muhitni muhofaza qilish o'rtasida muvozanatga erishiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Karimov I.A. **Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.** – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining barqaror rivojlanish bo'yicha farmon va qarorlari.
3. G'ulomov S.S. **Barqaror rivojlanish iqtisodiyoti.** – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.
4. Pearce D., Turner R. **Economics of Natural Resources and the Environment.** – London, 2018.
5. World Bank. **Sustainable Development and Environmental Management.** – Washington, 2020.